

Thema

Fundamenteel bouwen

J.W. van der Jagt

De kerk is de woning van God. Zoals elk bouwwerk is ook deze woning gebouwd op een fundament. Dat was al het geval met de woning die koning Salomo in Jeruzalem voor de Here bouwde. Hij liet grote, kostbare stenen uit de rotsen houwen om haar van een sterk fundament te voorzien. En de stad waar God bij zijn volk zal wonen, het nieuw Jeruzalem, is op edelgesteente gefundeerd. Daarop staan de namen van de twaalf apostelen. De apostelen van het Lam worden zij genoemd. Zij verkondigen Jezus Christus. Dat maakt hen fundamenteel omdat Christus zelf het fundament van de gemeente is. Zo wordt hij door Paulus genoemd in 1 Korintiërs 3:10-15. Over dat fundament en het bouwen daarop gaat dit artikel.

Actueel

Wat de apostel Paulus over het fundament van de gemeente schrijft, is actueel. Kunnen wij er niet onze winst mee doen? Er zijn allerlei verschillen in de kerk. Wordt het niet steeds moeilijker om met die verschillen in één gemeenschap samen te leven? Kerkgemeenschappen verschillen zo sterk van elkaar, dat het onmogelijk lijkt om tot kerkelijke eenheid te komen. Nu schrijft de apostel over het ene fundament, Christus, waarop we moeten bouwen en over het bouwen met allerlei verschillende bouwmaterialen: goud, zilver, kostbare stenen, hout, hooi en stro. Zegt hij daarmee niet dat allerlei verschillen er niet zo toe doen als ieder maar bouwt op het ene fundament? Ook iemand die met minder goed materiaal bouwt, wordt wel behouden, al is het ook 'als door vuur heen'. Geeft hij ons daarmee niet een sleutel in handen waarmee we door één kerkdeur kunnen? Dat is een actuele vraag die we bij 1 Korintiërs 3:10-15 kunnen stellen.

Deze schriftplaats speelt ook in kerkelijke contactoefening. Deputaten kerkelijke eenheid hebben de balans opgemaakt van de gesprekken met de Nederlands Gereformeerde Kerken. Daarin lezen we: 'Een ander verschil betreft het omgaan met concrete en voortgaande afwijking van de belijdenis. Van de kant van de NGK wordt benadrukt dat een ambtsdrager niet gauw geschorst zal worden, wanneer geen sprake is van aantasting van het ene fundament, Jezus Christus, of als de afwijking het bouwen op dit ene fundament niet verhindert. Van de kant van de GK wordt erkend dat nimmer snel tot schorsing overgegaan zal worden, maar ligt tegelijk meer accent op de bescherming van de gemeente tegen dwaalleer.'

Kennelijk bestaat er volgens de NGK dwaalleer die het ene fundament, Christus, niet aantast. Dit is niet nieuw. Al in 1996 werd hetzelfde gerapporteerd aan de synode van Berkel en Rodenrijs (*Acta* p. 334). Wat dit betreft zijn de Nederlands Gereformeerde Kerken de laatste elf jaar niets verder gekomen, maar juist op hetzelfde spoor verdergegaan. Als we nog wat verder teruggaan: het lijkt dat de woorden van Paulus hier op eenzelfde manier gebruikt worden als in de Open Brief van 1966, die in verband met de verdeeldheid van de reformatorische christenen sprak als een 'bouwen in velerlei stijl op het ene fundament'. Hier zou meer over te zeggen zijn, evenals over de genoemde Balans. Maar ik wil nu alleen illustreren dat wat Paulus over het fundament zegt, erg actueel is met het oog op de kerkelijke verhoudingen en de manier waarop men als kerken met de leer van de kerk omgaat. Om het

als vraag te formuleren: is het de bedoeling van Paulus om te zeggen dat er dwaling in de kerk kan bestaan die het fundament van de kerk niet aantast?

Er kunnen in onze tijd twee vragen gesteld worden over de bedoeling van Paulus in 1 Korintiërs 3:10-15.

- Doet het er niet zo toe hoe je de kerk bouwt, als je maar op het ene fundament bouwt?
- Is er in de kerk dwaalleer te verdragen die het ene fundament niet aantast?

Met die twee vragen in gedachten lezen we 1 Korintiërs 3:10-15.

Verband

Laat ik eerst iets opmerken over het verband waarin Paulus over het fundament en het bouwen op het fundament schrijft. Dat staat niet op zichzelf. Hij komt in hoofdstuk 3 namelijk terug op de partijschap waarop hij in het begin van zijn brief al inging. Je zou dat als lezer haast niet meer verwachten. Het leek alsof Paulus dat onderwerp al in 1:18 had losgelaten. Hij ging verder over de wijsheid van God tegenover de wijsheid van mensen en over de dwaasheid van de prediking. Deze wijsheid wordt geopenbaard door de Heilige Geest en moet geestelijk beoordeeld worden. Maar uit 3:1 blijkt dat Paulus de kwestie van de partijschap nog steeds in gedachten heeft. De tussenliggende passage had hij nodig om duidelijk te maken dat het ongeestelijk is, wanneer er in de gemeente partijschap met de daarbij horende nijd en twist voorkomt. Wie zo leeft, is niet door de Geest veranderd (3:3) en oordeelt nog met de maatstaf van menselijke dwaasheid. Want de wijsheid van de Geest laat zien dat het om de Here gaat en om zijn werk.

Paulus illustreert dit met een beeld uit de akkerbouw. Hij en Apollos hebben respectievelijk geplant en begoten. Opvallend is dat hij Petrus niet noemt, terwijl er in Korinte ook een Petruspartij was (1:12). Dat kan erop wijzen dat Petrus niet in Korinte gewerkt heeft, zoals Paulus en Apollos. Terwijl er meer partijen waren, concentreert Paulus zich nu op de dienaren die zelf in Korinte hebben gewerkt. In hun werk gaat het niet om hen, maar om God die de wasdom geeft.

Dit gedeelte sluit hij af met twee beelden die hij naast elkaar zet en die allebei laten zien dat de gemeente het werk van God is: de gemeente is Gods akker en Gods bouwwerk. Hij gebruikt een dubbel beeld om de overgang te maken naar de volgende passage. Daar wil hij het beeld van het bouwwerk uitwerken. Die uitwerking loopt door tot de verzen 16 en 17. Daar blijkt het bouwwerk niet minder te zijn dan de tempel van de Heilige Geest. Via het spreken over de gemeente als tempel van de Geest komt de gedachtegang terug bij wat Paulus in 2:10-16 al over het werk van de Heilige Geest schreef, om in 3:18-23 te eindigen bij de goddelijke en menselijke wijsheid, het onderwerp uit 1:18 - 2:9.

Fundament

In de verzen 10-15 werkt Paulus dus het beeld van het bouwwerk uit. Daarin past het leggen van het fundament (vs. 10). Het sluit heel nauw aan bij het beeld uit de landbouw. Het leggen van het fundament is de bouwtechnische ‘vertaling’ van het ‘planten’ in vers 6. Planten is het eerste wat gedaan wordt om later te kunnen oogsten. Zo begint de bouw van een tempel met het fundament. Die eerste arbeid heeft Paulus verricht. Dat was zijn streven ook. Hij wilde het evangelie niet brengen waar anderen het al verkondigd hadden, om niet op andermans fundament te bouwen. Hij ging naar hen die nog niets hadden gehoord (Rom. 15:20-21). In Korinte was Paulus de eerste prediker. Hij heeft het fundament van de gemeente gelegd.

Hij deed dat als een deskundig bouwmeester. Daarmee kan hij bedoelen dat hij begonnen is met het leggen van het fundament, zoals dat bij elke bouw het eerste is wat gebeuren moet. Het ziet ongetwijfeld ook op de aard van zijn werk: hij was deskundig in het evangelie van Christus en wist dus wat het fundament van de gemeente moest zijn.

Paulus omschrijft het fundament als 'Christus'. Hij verbindt dat met zijn eigen arbeid. Hij bedoelt dus Christus zoals Hij door Paulus verkondigd is. Hij noemt hier alleen zichzelf. Dat valt op. Schrijft hij in Efeziërs 2:20 niet over het fundament van apostelen en profeten - in het meervoud? Maar het is niet zijn bedoeling om zich van de anderen te isoleren. Hij formuleert vanuit het gegeven dat hij voor de Korintiërs de fundamentlegger, de eerste verkondiger was. Dat zijn prediking inhoudelijk bij die van de andere apostelen aansluit blijkt o.m. uit Galaten 2:2, waar hij aangeeft dat hij zijn evangelie bij de anderen heeft 'gecheckt'. Het fundament van de gemeente is Christus, zoals Paulus (in gemeenschap met de andere apostelen) verkondigd heeft. Dat sluit aan bij de namen die op de edelstenen staan die het fundament voor het nieuw Jeruzalem zijn. Anders gezegd: het fundament van de gemeente is de Christus der Schriften.

Het gaat de apostel om dit fundament als hij vervolgens over het opbouwwerk spreekt. Ieder moet erop letten hoe hij op dit fundament bouwt. Bij elk bouwproject is het dwaas voor de tweede keer een fundament te leggen. Zo is het ook bij de bouw van de kerk. Het fundament is eenmaal gelegd en niet te vervangen. Wie na Paulus komt, kan alleen nog maar op het gelegde fundament bouwen. Het valt op dat Paulus hier Apollos niet als één van de bouwers op het fundament noemt. Die broeder was in 3:4 nog wel in beeld als de man die na het planten van Paulus in de gemeente bezig was met het begieten van de planten. Maar hier wordt het algemener gezegd: 'ieder'. Wat Paulus zegt, geldt kennelijk voor iedereen die in Korinte de gemeente wil opbouwen. Het kan zonder bezwaar worden betrokken op iedereen die na de apostelen en hun prediking de kerk van Christus wil opbouwen. Iedere bouwer moet erop letten hoe hij op het eenmaal gelegde en niet te vervangen fundament bouwt. Alle opbouwwerk moet fundamentconform zijn. Dat is de aansporing in vers 10.

Daglicht

Vervolgens noemt de apostel verschillende bouwmaterialen die men kan gebruiken. Een vraag is, hoe men deze zin moet taxeren. Geeft Paulus een opsomming van bouwmaterialen zonder meer? Is het een constatering dat deze materialen gebruikt worden? Geeft hij verlof om deze materialen te gebruiken? Hoe men hier leest, maakt uit voor de consequenties die men aan deze tekst verbindt. Vrij gangbaar is om eruit af te leiden dat het niet uitmaakt hoe men de kerk bouwt, als men maar op het ene fundament bouwt. Want hoe men ook bouwt, de bouwer wordt door Gods genade behouden. Zo worden vanuit de genade in het laatste oordeel de verschillen in geloof en kerk gerelativeerd. Wat bedoelt de apostel?

We signaleren dat Paulus in 3:12 hier veronderstellenderwijs spreekt. 'Indien iemand ... bouwt ...' Het heeft de kleur van 'stel dat iemand bouwt met ...' Aan deze veronderstelling verbindt Paulus een gevolgtrekking. In de genoemde gedachtegang wordt in één keer de stap gemaakt van de verschillende materialen naar het behouden in het laatste oordeel. Maar die stap maakt Paulus niet, tenminste niet in één keer. Dat maakt wel verschil. Vóórdat Paulus iets over het behouden worden zegt, horen we éérs: 'ieders werk zal aan het licht komen.' Hoe je bouwt, blijft niet verborgen. Dat is de gevolgtrekking bij de veronderstelling. Paulus laat zijn lezers bij de keus van hun materiaal niet direct denken aan hun behoud, maar aan de *onthulling* van hun werk. Dat bepaalt het karakter van zijn woorden. Het is geen opsomming, geen constatering of goedkeuring. Paulus *waarschuwt* doordat hij de materiaalkeus zet in het

licht van de dag die komen zal. Hij had al gezegd dat ieder erop moet letten hoe hij op het fundament bouwt. Daar voegt hij deze waarschuwing aan toe.

Er zal reden voor die waarschuwing zijn geweest. Kennelijk werd er gebouwd zonder dat men op die onthulling bedacht was. In de situatie zoals die in Korinte was, is dat ook goed voor te stellen. Men werd geïmponeerd door zaken die menselijk gezien indrukwekkend en aansprekend waren. Daar had men ook het oordeel snel over klaar (1 Kor. 4:5), een oordeel volgens de maatstaven van menselijke wijsheid en inzicht. Maar zal wat in mensen ogen indrukwekkend is, dat ook zijn in het licht van de jongste dag? Kan de kerkelijke opbouwactiviteit het daglicht van Christus' komst verdragen? Voor die vraag is alle reden. Op die dag komt het verborgene aan het licht (Rom. 2:16). In 1 Korintiërs 4:5 verbindt Paulus daar de vermaning aan om niet voor die dag aanbreekt, te oordelen over wat voor mensen verborgen is. In 1 Korintiërs 3 staat dat die dag aan het licht zal brengen welk materiaal je in de opbouw van de kerk gebruikt. Die dag verschijnt met vuur. Dat is het vuur van Gods oordeel. Op de jongste dag zal blijken of het materiaal dat men bij de opbouw van de kerk gebruikt, vuurvast is. Dat bedoelt de apostel: Hij waarschuwt de broeders en zusters in Korinte om vuurbestendig te bouwen. Dat zegt hij eerst, voordat hij komt te spreken over loon en behouden worden.

Bouwmateriaal

Wat bedoelt Paulus met het goud, zilver, hout, hooi en stro, de verschillende bouwmaterialen die hij noemt? Daar zijn in de loop van de tijd heel wat suggesties voor gedaan. Vaak wordt er gedacht aan de tegenstelling tussen het evangelie (goud, zilver en kostbare stenen) en dwalingen (hout, hooi en stro). Sommigen hebben voor elk materiaal een toepassing bedacht. Het lijkt mij dat het Paulus niet gaat om een gedetailleerde toepassing van de beelden die hij gebruikt. Hij noemt verschillende materialen, maar uiteindelijk gaat om één tegenstelling: is het werk wel of niet bestand tegen het vuur van God. De beelden die hij gebruikt zijn ook in twee reeksen verdeeld: goud, zilver en edelstenen zijn bestand tegen vuur. Hout, hooi en stro zijn dat niet. Het gaat hem kennelijk om deze tweedeling, al wijzen de verschillende beelden op gevarieerde bouwactiviteit.

Dat past ook bij het karakter van het vuur als oordeelsvuur. Dat brandt uit wat slecht is in de ogen van God. Wat goed is, blijft bestaan. Deze tweedeling komt ook in het grotere verband steeds naar voren: De vele namen in de partijchap tegenover de ene naam van Christus, de wereldse wijsheid tegenover die van God, vleeselijk tegenover geestelijk. Die tegenstelling komt na deze perikoop ook weer terug: de dwaasheid van deze wereld tegenover de wijsheid van God (vs. 18-19). Dat is één van de problemen van de gemeente waarop Paulus ingaat. Hier werkt hij dat uit met het oog op de opbouwarbeid in de kerk. Het gaat hem niet om allerlei bouwmaterialen, maar om kerkbouw vanuit de wijsheid van God tegenover kerkbouw volgens mensenwijsheid. Zo past het ook in de strekking van de gehele brief. Die is immers geschreven om allerlei verkeerde opbouwarbeid in Korinte te corrigeren.

Loon en genade

De apostel laat ook zien hoe het op de oordeelsdag zal gaan. Het is de dag waarop goeden en kwaden beloond worden naar het werk dat ze gedaan hebben (bijv. Rom. 2; 2 Kor. 5:10). Over dat loon sprak hij al in vers 8: ieder zal loon krijgen naar het werk dat hij gedaan heeft. Het goede werk, het werk vanuit de wijsheid van God, zal standhouden. Dat blijkt vuurbestendig. Dat is te danken aan de genade van God. Zo zegt Paulus het niet. In vers 10 spreekt hij wel over de genade van God waardoor hij het fundament kon leggen. Zo is voor

Paulus alle kerkelijke arbeid genade van God. Dan is ook het loon iets dat uit genade gegeven wordt. Ook als het werk in de kerkopbouw in het oordeelsvuur standhoudt, is dat dankzij de genade van God. Wat niet bestand is tegen vuur (het werk uit de dwaasheid van mensen), zal vergaan. Dat laatste wil niet zeggen dat de werker verloren zal gaan. Die wordt behouden 'als door vuur heen'. De werker gaat kennelijk niet letterlijk door het vuur, maar 'bij wijze van spreken'. Hij wordt behouden, maar hij lijdt schade. Vanwege de tegenstelling met het werk dat standhoudt, ligt het voor de hand om deze schade te zien in het verloren gaan van het werk dat gedaan is. Paulus weet van beloning en van genade. Het één en het ander maken zijn woorden tot een krachtige onderstreping van de aansporing om erop toe te zien hoe men op het ene fundament bouwt. Want wie wil de beloning missen en wie zou behouden willen worden met verlies van zijn werk? Zoals de genade van God geen aanleiding is om naar het vlees te leven, zo is de genade van het behoud in het laatste oordeel geen reden om niet nauwkeurig erop te letten met welk materiaal er op het fundament gebouwd wordt. Nadrukkelijk spoort Paulus aan om vuurbestendig te bouwen.

Heiligheid

Paulus belicht dit ten slotte (vs.16-17) vanuit de gedachte dat de gemeente de tempel van de Geest is. Het bouwwerk is de tempel van God. Hij herinnert de gemeente daaraan en voegt eraan toe dat God zal schenden wie zijn tempel schendt. Daarmee geeft hij in verband met de heiligheid van de tempel de ernst van Gods oordeel aan. Als je aan Gods tempel bouwt, moet je goed beseffen dat je haar niet mag beschadigen.

Samenvatting

Wat we in 1 Korintiërs 3:10-15 lezen, kan als volgt samengevat worden: de opbouw van de kerk als tempel van de Geest vindt plaats tussen fundamentlegging en oordeelsdag. Vanuit het fundament is er de opdracht te bouwen in overeenstemming met het ene fundament. Vanuit de oordeelsdag is het noodzakelijk om vuurvast te bouwen. Vanuit de heiligheid van de tempel is er de waarschuwing om haar niet te beschadigen. Paulus stelt de opbouw van de gemeente onder driedubbele toets. Het goede bouwen wordt beloond. Het slechte bouwen verbrandt. Het is Gods genade dat de bouwer wiens werk verloren gaat, wel behouden wordt. Maar zoals de genade van God geen aanleiding is voor de zonde, zo kan de belofte van redding 'als door vuur heen' geen aanleiding zijn om met brandbaar materiaal te bouwen. Nadrukkelijk roept Paulus op om niet vanuit menselijke wijsheid de gemeente te bouwen, maar vanuit de wijsheid die God in Christus door zijn Geest heeft geopenbaard.

De eerste vraag die we stelden, was: 'Doet het er niet zo toe hoe je de kerk bouwt, als je maar op het ene fundament bouwt?' Het kan duidelijk zijn dat deze gedachte precies het tegendeel is van wat Paulus bedoelt. Hij spoort juist aan om ons in alle kerkelijke arbeid geheel en al te richten naar Christus, die het fundament van de kerk is. En dan wel Christus zoals we Hem uit de Schriften kennen.

Onze tweede vraag was: 'Is er in de kerk dwaalleer te verdragen die het ene fundament niet aantast?' Als de Christus der Schriften het fundament is van de kerk, tast elke dwaling die tegen de leer van de Schriften ingaat, dat fundament aan. Hoe op een dergelijke aantasting gereageerd moet worden, is daarmee niet gezegd. Dat is ook de bedoeling van dit artikel niet. Waar het mij om gaat, is dat de aanduiding van 'Christus als het ene fundament' niet geschikt is om in de leer van het evangelie te onderscheiden tussen zaken waarover wel en waarover

geen dwaling verdragen kan worden. Want die aanduiding ziet gewoon op Christus zoals Hij door de apostelen verkondigd is, op de gehele leer van het evangelie.

Slot

Paulus leert ons om in ons kerkelijk werk vast te blijven houden aan de leer van het evangelie en om bezig te zijn in het levende besef dat al onze arbeid het licht van Christus' dag moet kunnen verdragen.